

לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא: לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשה: ולא מעבר לים היא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשה: כיקרוב אליך הדבר מאד פניך ובלבבך לעשותו: (דברים ל יא-יד)¹

אין סודות ונסתרות – התורה גלויה ומצויה לכל

לא נפלאות היא ממך - לא מכוסה היא ממך (רש"י על הפסוק)².

לימוד התורה צעד אחרי צעד³

רבותינו אומרים: הטיפש הזה נכנס לבית הכנסת ורואה אותם עוסקים בתורה. והוא אומר להם: היאך אדם למד תורה תחילה? אומרים לו: תחילה קורא במגילה⁴ ואח"כ בספר ואח"כ בנביאים ואח"כ בכתובים. משהוא גומר את המקרא שונה את התלמוד ואח"כ בהלכות ואח"כ באגדות⁵. כיון ששומע כך אומר בליבו: אימתי אני למד כל זאת? וחוזר מן השער. אמר רבי ינאי: למה הדבר דומה? לכיכר שהיה תלוי באויר⁶. טיפש אומר: מי ויכול להביאו? ופקח אומר: לא אחד תלה אותו? מביא סולם או קנה ומוריד אותו⁷. כך כל מי שהוא טיפש אומר: אימתי אקרא כל התורה? ומי שהוא פיקח מהו עושה? שונה פרק אחד בכל יום ויום עד שמסיים כל התורה כולה. אמר הקב"ה "לא נפלאות היא" ואם נפלאות היא? "ממך"⁸ - שאין אתה עסוק בה⁹.

¹ על קטע הפסוק "לא בשמים היא", רבו, כידוע, הדרשות והפירושים בכיוון של הכוח שניתן לחכמים לפסוק הלכות ולתקן תקנות. שתי דוגמאות בולטות הן הגמרא במסכת בבא מציעא נט ע"ב – פרשת תנורו של עכנאי - המביאה פסוק זה כאסמכתא לאופן קבלת ההכרעה בתוך בית המדרש והגמרא במסכת תמורה דף טז ע"א - שלושת אלפים נשתכחו בימי אבלו של משה - המביאה פסוק זה כאסמכתא לעדיפות החוכמה (הלימוד והפלפול) על פני הנבואה ("אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה"). אבל אנחנו רוצים ללכת בכיוון אחר ולהתמקד בפסוק הראשון והאחרון שבפרשה זו: "לא נפלאות היא ממך ... כי קרוב אליך הדבר מאד".

² ובשמות פרק ח פסוק יח אומר רש"י: "לא נפלאות היא ממך - לא מובדלת ומופרשת היא ממך". פירוש זה יוצר קשר מעניין בין פסוקים אלה ובין הפסוק האחר שבפרשתנו: "הנסתרות לה' א-להינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם". ראה [דברינו על פסוקים אלה](#) בפרשה זו. ראה גם אבן עזרא כאן שהופך את הסדר: "לא בשמים היא - פירוש נפלאות".

³ כל המדרשים שלהלן לקוחים ממדרש דברים רבה על שתי מהדורותיו שבידנו: מהדורת וילנא (הרגיל) פרשה ח ומהדורת ליברמן פרשת נצבים. מדרש זה נמצא במהדורת וילנא פרשה ח, סימן ג.

⁴ מגילה היא חלק מספר תורה, פרשה למשל, שהייתה נכתבת לעצמה לצורך לימוד. דרגה גבוהה יותר הוא "חומש". השלם הוא "ספר" או "ספר תורה" המכיל את כל חמשת החומשים. ולעניין קריאה בציבור נפסק "אין קוראים בחומשים בבית הכנסת מפני כבוד הציבור" (ובודאי לא במגילות וגם לא בהפטרה). מקור הלכות אלה הוא מסכת גיטין דף ס' עמוד א'.

⁵ האגדה היא בסוף התורה ועל"פ נחותה מההלכה. ראה הגמרא בתענית ז ע"א על ר' זירא שלא היה לא כוח לומר דבר בהלכה, אבל באגדה אמר וכן הסיפור בסוטה מ ע"א על ר' אבהו ור' חייא בר' אבא. ומדרש דברים רבה מלא פתיחתאות בהלכה המובילות לאגדה. ראה דוגמא אחת להלן. האם זה משום שאכן נתנו כבוד להלכה, או משום שנצלו את ההזדמנות ואגב אגדה גם למדו את הקהל הלכה אחת? וראה גם הערה 9 להלן.

⁶ להגן מפני העכברים, כמודגם בכפר התלמודי בקצרין (כדאי לבקר!). ראה חגיגה כ ע"א: "הושיט ידו לסל ליטול פת חטים ועלתה בידו פת שעורים", שמזה נראה שהסל תלוי בגובה ואין הוא רואה מה הוא מוציא. ויש אומרים שסל זה מכונה "תליתא", מונח שמקורו בגמרא חגיגה ה ע"א: "זוזא לעלא לא שכיח, לתליתא - שכיח" (ראה רש"י שם ולא כשטיינזלץ). ובגמרא בפסחים קיא ע"ב משמע שתלית הפת בסל איננה דבר טוב ("תלא סילתא - תלא מזוני") ושם בדף י ע"א בהלכות בדיקת חמץ מצאנו: "ככר בשמי קורה, צריך סולם להורידה או אין צריך". תודה לידידי דוד עמית על מקורות אלה. לעומת זאת, במסכת דרך ארץ פרק א הלכה ב (וכן הוא במסכת כלה פרק ג הלכה ג), בפירוט התכונות שתלמיד חכם צריך שיהיו לו, מצאנו כתוב: "הוי ... כיתנד נמוכה שהכל תולין בה". משמע שהייתה גם שיטה לתלות נמוך יותר והיא אפילו יציבה ורצויה.

⁷ ובמקבילות למדרש זה (ראה הערה 9 להלן) הנוסח הוא: "הרי אני מביא שני קנים ומספקם זה לזה ומורידו". אפשר שהכוונה היא פשוט לסולם, אך נראה יותר שהכוונה כאן היא לחיבור הקנים (לאו דווקא שניים) בטור, אולי אפילו ע"י הוצאתם האחד מתוך השני כמו מוט טלסקופי, על מנת להגיע למוט ארוך במיוחד. ראה "קנה של ציידים" ו"שפשא" בגמרא שבת פ ע"א. ובערוך השלם בערך שפשא הוא כותב: "כיצד עושים? מביאים ג' וד' קנים וקושרם זה ע"ג זה". וראה גם שיר השירים רבה פרשה א סימן ח: "משל לבאר עמוקה ... ולא הייתה בריה יכולה לשתות ממנה. בא אדם אחד וסיפק לה חבל בחבל, משיחה במשיחה ודלה ממנה ושתה". ראה שם הסימן כולו בשבח האגדה כמפתח לתורה ובשבח שלמה המלך כאחד מראשוני בעלי האגדה.

⁸ בגללך, זה בא ממך. ובמילים אחרות, הכל תלוי בך. ראה המדרש הסמוך.

⁹ ראה מקבילות למדרש זה (שהן אולי המקור) בויקרא רבה יט ב ובשיר השירים רבה ה ח. ראה שם הדימוי של תולית עפר: "מי שטיפש מהו אומר? מי יכול לקצות את זו? מי שפקח מהו אומר? הריני קוצץ שתי משפלות היום שתי משפלות למחר, עד שאני קוצץ את כולה. כך מי שטיפש אומר: מי יכול ללמוד את התורה? נזיקין ל' פרקים, כלים ל' פרקים. מי שפיקח מהו אומר? הריני שונה שני הלכות היום שני הלכות למחר עד שאני שונה את כל התורה כולה". הדברים אינם נכונים רק לטיפש או לעצלן, אלא גם לתלמידי החכמים ולשיטת הלימוד בבית המדרש. ראה ספרי דברים פרשת עקב פסקא מח: "וכן הוא אומר: כי לא דבר רק הוא מכם (דברים לב מז) - דבר שאתם אומרים ריק הוא הוא חייכם. רבי שמעון בן יוחי אומר: משל לשני אחים שהיו מסגלים אחר אביהם. אחד מצרף דינר ואוכלו ואחד מצרף דינר ומניחו. זה שהיה מצרף דינר ואוכלו נמצא אין בידו כלום, וזה שמצרף דינר ומניחו נמצא מעשיר לאחר זמן. כך תלמידי חכמים, למד שנים שלושה דברים ביום, שנים שלושה פרקים בשבת, שנים שלש פרשיות בחודש, נמצא מעשיר לאחר זמן. ועליו הוא אומר: וקובץ על יד ירבה (משלי יג יא). וזה שאומר: היום אני למד, למחר אני למד,

לתת מעצמך - להתאמץ

א"ר אבדימי בר חמא: לא נפלאות היא ממך, מה תלמוד לומר "ממך"? שאפילו אומרים לך חתוך מבשרך ולמוד תורה - אתה ראוי לחתוך¹⁰; כל שכן שאין את חותך. "לא בשמים היא" - שאפילו אומרים לך עשה סולמות ועלה לשמים ולמוד תורה - אתה ראוי לעלות; כל שכן שאין אתה עולה. "ולא מעבר לים היא" - שאפילו אומרים לך עבור עליה את הים - אתה ראוי לעבור; כל שכן שאין אתה עובר. שנאמר: "כי קרוב אליך הדבר מאד". "בפיך" - הוצא הדברים מפיך.

תורה לבני אדם ולא למלאכים

"כי המצוה הזאת וכו'". הלכה, אדם מישראל שעומד לקרות בתורה, כיצד מברך? כך שנו חכמים: "הפוחת והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה".¹¹ ומנין שטעונה ברכה לפניו? שכתוב: "ברוך אתה ה' (תהלים קיט יב) ואח"כ "למדני חוקיך" - הרי ברכה לפניו. ומנין שטעונה ברכה לאחריה? ...¹² רבנן אמרי: אמר הקב"ה: אם ברכת את התורה לעצמך אתה מברך... שנאמר: "כי בי ירבו ימך ויוסיפו לך שנות חיים" (משלי ט יא). ואם תאמרו: שמא לרעתכם נתתי לכם את התורה? לא נתתי אותה לכם אלא לטובתכם. שמלאכי השרת נתאוו לה ונעלמה מהן... אמר להם: בני, ממלאכי השרת היא נפלאות, אבל מכם אינה נפלאות. מנין? ממה שקרינו בענין: "כי המצוה אשר אנכי מצוך היום לא נפלאות היא ממך".¹³

מחלוקת דוד ומשה

זה שהכתוב אומר: "פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה" (תהלים קלט ו)¹⁴ - פליאה דעת ממני, כסויה... זו דעתה של תורה. "נשגבה לא אוכל לה" - קשה היא ועומדת לפי כחי... אמר הקב"ה לדוד: אתה אמרת פליאה דעת ממני, כבר קדמך משה רבך ואמר: "לא נפלאות היא ממך".¹⁵

ללמוד מעבודת האדמה ומלאכות כפיים

"לא נפלאות היא ממך" - כך אמר להם משה: אם מבקש אתה לעסוק על התורה תן דעתך עליה כשם שהפועלים נותנין דעתם למלאכתן, ואתה עומד עליה. אמר ישעיה: "הכל היום יחרוש החרוש לזרוע יפתח וישדד אדמתו"

היום אני שונה, למחר אני שונה, נמצא אין בידו כלום". הכוונה למי שלומד ולא שונה מיד. ראה עוד בנושא זה, בגמרא עבודה זרה יט ע"א: "אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא: מאי דכתיב: הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה? אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות מתמעט, ואם קובץ על יד ירבה. אמר רבא: ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה. אמר רב נחמן בר יצחק: אנא עבדתה וקיים בידך". גם חכמים לא תמיד עמדו בכלל זה.

¹⁰ מן הראוי שתחתוך. מה גם שבסופו של דבר אין דורשים ממך מאמץ והקרבה כאלה. אבל בתקופות זמנים אחרים למדנו: "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה" - שנאמר: "זאת התורה אדם כי ימות באהל" (ברכות סג ע"ב).

¹¹ משנה היא במסכת מגילה פרק ד משנה א. ראה פירוש ברטנורא שם שמסביר ומסכם את הגמרא על משנה זו: "הפוחת והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה - המתחיל לקרות בתורה ראשון, מברך לפניו. והאחרון, החותם שהוא המשלים, מברך לאחריה. וכל שאר הקורין בתורה אין מברכין לא לפניו ולא לאחריה. והאידינא נהיגי עלמא דכולהו מברכין לפניו ולאחריה, גזירה משום הנכנסים ולא שמעו הראשון שבירך לפניו ויאמרו אין ברכה בתורה לפניו, ומשום היוצאים ולא ישמעו החותם מברך לאחריה, והראשונים לא ברכו, ויאמרו אין ברכה בתורה לאחריה".

¹² ראה מדרש זה במלואו בדברים רבה הרגיל (וילנא ח ב). וכאמור לעיל, דברים רבה מכיל קטעים רבים כגון זה אשר פותחים בדבר הלכה (שלעתיים נראה בכלל לא שייך לפרשה) ומתגלגלים משם לאגדה ולפרשת השבוע.

¹³ זוהי הסיימת המקובלת בדברים רבה, בעזרתה מקשר הדרשן את דרשתו לפרשת השבוע: "מנין? ממה שקרינו בענין וכו'" ואז הדרשה חוזרת לפסוק בה פתחה. ולענייננו - פירוש זה של "לא נפלאות היא ממך, לא בשמים היא" המדגיש שאין התורה מיועדת למלאכים, אלא לבני אדם (ושבני האדם לא צריכים להידמות למלאכים כדי ללמוד את התורה) מתקשר למדרשי מתן תורה, בפרט לגמרא במסכת שבת פח "בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: ... מה לילוד אישה ביננו? אמר להם: לקבל תורה בא וכו'". חזרנו שוב לדברינו בשבועות - מתן תורה לאדם. וראה גם בהמשך דברים רבה שם סימן ז: "כי קרוב אליך א"ר שמואל בר רב נחמן: למה הדבר דומה? לבת מלך שלא היה אדם מכירה והיה למלך אהוב אחד והיה נכנס למלך בכל שעה והיתה בתו של מלך עומדת לפניו. אמר לו המלך: ראה היאך אני מחבב אותך שאין בריה מכיר את בתי ועומדת לפניך. כך אמר הקב"ה לישראל: ראו מה אתם חביבים עלי שאין בריה בפלטיין שלי מכיר את התורה ולכם נתתיה, שנאמר: "ונעלמה מעיני כל חי" (איוב כח כא). אבל אתם: "לא נפלאות היא ממך" אלא "קרוב אליך הדבר מאד". ראה דברינו משל למלך שהיית לו בת יחידה בפרשת תרומה.

¹⁴ ראה דף מיוחד שהקדשנו לפרק זה בתהלים בדברינו פליאה נשגבה ממני בראש השנה.

¹⁵ מדרש דומה מצאנו במדרש תהלים (בובר) מזמור קיט על הפסוק "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" וזה לשונו: "א"ל דוד: רבש"ע רצונך שאשמור דברך? גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. ואם אין אתה גולה את עיני, מנין אני יודע? לך נאמר גל עיני ואביטה וגו'. ואע"פ שעייני פתוחות איני יודע כלום... פליאה זו התורה... אוצרות היא התורה... הרבה דלתות יש בה, הרבה פתחים יש לה... וכן אמר דוד פלאות היא התורה. אמר משה: אינה נפלאות, שנאמר לא נפלאות היא ממך. לא נפלאות היא אלא ממך, שלא עמלת בה, לכן נאמר נפלאות מתורתך". זה לא הויכוח הראשון בין משה לדוד. כבר ראינו בפרשת חוקת את המחלוקת בין דוד למשה לגבי פרסום החטא או כסיוויו. דוד אמר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאת" ואילו משה אומר: "יכתב עונתי". ראה גם דברינו כסוי החטא או גלוי ביום הכיפורים.

(ישעיה כח כד) - בתחילה הוא עושה תלמים רחבים, ואח"כ ישדד אדמתו עושה תלמים קטנים. "הלא אם שוה פניה והפיץ קצח וכמון יזרוק" (שם כח כה) - לא כשם שזורע את הקצח זורע את הכמון, אלא והפיץ קצח וכמון יזרוק, יש ארץ שיפה לזרוע חטים, ויש ארץ שיפה לזרוע שעורים, והוא זורעה ואינו נותן של חטים בתוך של שעורים. אמר להם הקב"ה: כמה דעת ותבונה היא מבקשת, עד שאתם למדין אתם בארץ למדו אתם מן התורה...¹⁶ ראה כמה דעת היא מבקשת, והתורה אם אתה נותן דעתך עליה, לא נפלאות היא ממך.¹⁷ א"ר אלעזר: כל מי שמבקש לעמוד על התורה משכים ומעריב עליה ונותן נפשו עליה ואח"כ הוא עומד עליה. מעשה היה בר' אליעזר שאיחר בשנתו ועמד ומצא הזבלים מוציאין זבל לאשפה, אמר: עד עכשיו הייתי קורא ולא הייתי יודע, "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראה ה' " (משלי ב ד), ואף לא פְּזַבְּל בקשתי את התורה שקדמו אותי הַזְבָּלִים.¹⁸

שבת שלום ושנה טובה

תכלה שנה וקלקלותיה, תחל שנה וברכותיה¹⁹

מחלקי המים²⁰

¹⁶ ראה פירוט לשון המדרש שם (דברים רבה ליברמן נצבים ה) בתיאור כל העבודות החקלאיות כיצד קוצרים, דשים וכו' את מיני הדגן השונים. וראה שם גם בעלי מלאכה אחרים.

¹⁷ עוד השוואה בין לימוד התורה ועבודה חקלאית, ראה מדרש תנחומא פרשת וילך סימן ב: "אמר אליהו זכרונו לברכה: פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אדם אחד והיה מלעיג לי ומתלוצץ בי. אמרתי לו: מה אתה משיב ליום הדין אחר שלא למדת תורה? אמר: יש לי להשיב בינה ודעת ולב שלא נתנו לי מן השמים, אמרתי לו: מה מלאכתך? אמר לי: צייד עופות ודגים אני. אמרתי לו: מי נתן לך דעת ולב ליקח פשתן ולטוותו ולארגו ולעשות המצודות ולקחת בהן דגים ועופות ולמוכרם? אמר לי: בינה ודעת שנתנו לי מן השמים. אמרתי לו: ליקח את הפשתן לארוג ולטוות ולקחת הדגים והעופות נתנו לך בינה ודעת, אבל לקנות את התורה לא נתנו לך בינה? וכתוב: כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו". קל וחומר מעבודת האדמה ואומנות ללימוד תורה?

¹⁸ ראה גם שיר השירים רבה א ט: "א"ר אלעזר מימי לא קדמני אדם לבית המדרש ולא הנחתי שם אדם ויצאתי. פעם אחת השכמתי ומצאתי הזבלים ותבנים ואמרתי: אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראה ה' - אנחנו לא נזבלים ולא נתבנים אפילו פְּזַבְּנִים אפילו פְּזַבְּלִים".

¹⁹ כך ראוי לומר: קלקלותיה ולא קללותיה. ראה דברינו [תכלה שנה וקלקלותיה](#) בפרשה זו.

²⁰ ואנו מודים לקב"ה על שזיכה אותנו לסיים עוד שנה של חלוקת מים. ולוואי שזכינו ונזכה להיות כזבלים וכתבנים.